

GEMILERDEN ALTIN FRANK ESASI ÜZERİNDEN ALINAN RESİMLERE DAİR

Tahir ÇAĞA

*Montreux Sözleşmesi gereğince
Boğazlardan transit geçen ticaret
gemilerinden alınacak resim ve
vergilerin hesap şekline dair rapor*

20 Mayıs 1982

Boğazlar rejimi hakkında 20 Temmuz 1936 tarihinde Montreux'de¹ imza edilmiş olan mukavelename² birinci madesinde Çanakkale ve İstanbul Boğazlarından *geçiş serbestisi* prensibini kabul ve teyit ettikten sonra ikinci maddesinde *transit geçen ticaret* gemilerinden Türkiye alâkadar makamları tarafından Mukavelenin I. Lâhikasında öngörülen rüsum ve tekâlîfin tahsil edilebileceğini hüküm altına almış bulunmaktadır.

Lâhika I de söz konusu rüsum ve tekâlîf "Altın Frank" ile tayin ve tesbit edilmiştir. Buna göre, transit geçen geminin beher *net hacim tonilâtosu* başına :

-
- 1) Fransa, Büyük Britanya, Japonya, Yunanistan, Sovyetler Birliği, Bulgaristan, Yugoslavya ve Türkiye arasında.
  - 2) 31 Temmuz 1936 tarih ve 3056 sayılı Kanunla (Düstur 3. Tertip, 17.1455) tasdik olunmuştur.

	Altın Frank
a) Sıhhi kontrol için	0.075
b) Fenerler, ziyalı şamandıralar v.s. için :	
800 tona kadar	0.42
800 tondan fazlası için	0.21
c) Tahlisiye hizmeti ve (b) fıkrasına dahil bulunmayan ziyalı şamandıralar ve aynı neviden diğer tesisat için	0.10

tahsil edilecektir.

Mukavele Altın Frank'ı tarif etmemekte ise de Lahika I de "Altın Frank" sözünden çıkan (1) numaralı dip notunda mevcut :

"Halen yüz kuruş takriben Altın 2 Frank 50 Santime muadildir"³ meşruhatından bunun, Napolyon tarafından 7.4 (17 germinal)⁴ 1805 te ihdas⁵ ve 1920 yılında *Milletler Cemiyeti*'nce hesap birimi olarak kabul edilip⁶ *Dünya Posta Birliği Sözleşmesi* (mad. 41)⁷ gibi bazı uluslararası sözleşmeler tarafından benimsenen 900/1000 ayarında 10/31 gram altını muhtevi Fransız Altın Frank'ı olduğu anlaşılmaktadır. Şöyle ki : bu miktar 24 ayara tahvil ve ondalık kesirle ifade olundukta bir Frank 0.290323 gram saf altına tekabül etmektedir ki Lâhika I in dip notundaki meşruhata göre o tarihte 40 kuruş değerindedir. Bu hesaba nazaran, 22 ayar 7.2153 gram olup 24 ayar 6.6149 gram altını ihtiva eden bir Cumhuriyet Altını ($6.6149 : 0.290323 \times 0.40 =$) 9.11 TL etmektedir ki 1936 yılı ortalarında gerçekten Cumhuriyet Altınının serbest piyasadaki değeri bu veya bu civarda idi.

Enternasyonal sözleşmelerde hesap birimi olarak kullanılan bir Altın Frank daha vardır ki bu da 900/1000 ayarında 65,5 miligram altındır; 1928 yılında "Poincaré" nin Başbakanlığı zamanında ihdas

3) Fransızca : "Actuellement 100 piastres équivalent à environ 2 francs 50 centimes - or."

4) "Germinalfranc" adı buradan gelmektedir.

5) Bak. M. PALYI - P. QUITTNER, Enzyklopädisches Lexikon für das Geld-, Bank- und Börsenwesen, Bd. I (Frankfurt 1958), s. 595.

6) Bak. Der Grosse Brockhaus, "Frank" kelimesi.

7) Düstur 4. Tertip 1, 1153.

edilmiş olduğu için "Poincaré Frankı" adını taşımaktadır. İşbu Frank 58.95 miligram saf (24 ayar) altın ihtiva etmektedir; şu halde 2,5 Poincaré Frankı 147.375 mg saf altın eder. Montreux Sözleşmesindeki Franktan maksat şayet bu ise bu mikdar saf altın o tarihte 1 TL değerindedir. O zaman bir Cumhuriyet Altını = 6614,9 mg.: 147.375 mg = 44.88 TL eder ki 1936 yılında bir Cumhuriyet Altınının 44 lira 88 kuruş olmadığı herkesçe bilinmektedir. O halde Sözleşmedeki Altın Frank, Poincaré Frankı değildir ve olamaz.

Montreux Sözleşmesine göre Boğazlardan transit geçen ticaret gemileri, Lâhika I gereğince tahakkuk ettirilecek rüsum ve te-kâlifi isterlerse Altın Frank olarak, isterlerse tediye tarihindeki kambiyo fiatına göre Türk Parası ile ödeyebilirler⁸. Altının tediye tarihinde tek bir kambiyo fiyatı varsa tabiatıyla bu esas alınarak uygulanacaktır. Fakat altının mezkûr tarihte biri *serbest piyasa fiatı* ve diğeri *resmî fiat* olmak üzere iki kambiyo fiyatı (kuru) varsa Türk Parasına tahvilde hangisi esas alınacaktır?

Gemi Sağlık Resmî'ni tahsil ile görevli "*Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü*" Altın Frankın Türk Parası karşılığının ne şekilde hesaplanması gerektiğini *T.C. Merkez Bankası Kambiyo Genel Müdürlüğü*'nden sormuş ve bu tahvil işleminin aşağıdaki formüle göre yapılması gerektiği cevabını almıştır :

$$1 \text{ Altın Frank} = \frac{\text{ABD dolarının alış kuru} \times 0.290323 \text{ gr. (Altın Frankın içerdiği altın mikdarı)}}{0.736662 \text{ gr. (ABD dolarının içerdiği altın mikdarı)}}$$

Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü de 20.11.1981 tarih ve Seri No. 24 (M) sayılı Genel Tebliği ile keyfiyeti bütün teşkilâtına bildirerek bu formül uyarınca işlem yapılmasını emretmiştir⁹.

8) Lâhika I, paragraf 4'ün Fransızca metninde bu şu şekilde ifade edilmiştir : "Elles (les taxes et charges) seront acquittées en franc-or ou en monnaie turque d'après le cours des changes pratiqué à la date du paiement".

9) Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğü Teşkilâtı 2548 sayılı "**Gemi Sağlık Resmî Kanunu**" na müsteniden gerek transit, gerekse (limanlarımıza gelen) serbest gemilerden Sağlık Resmini

Merkez Bankası Kambiyo Genel Müdürlüğü'nce verilen formülde yer alan 0.290323 gr rakamı, yukarıda da izah olunduğu veçhile, Dünya Posta Birliği Sözleşmesinin de kabul etmiş olduğu 900/1000 ayarında 10/31 gr altına tekabül eden Altın Frank (Germinalfranc) ın ihtiva ettiği saf (24 ayar) altın miktarıdır ki Montreux Sözleşmesi için de geçerlidir. Formülün mahrecinde (paydasında) yer alan 0.736662 rakamı ise, Amerika Birleşik Devletleri'nin 21 Eylül 1973 te¹⁰ kabul ve ilân ettiği 1 Dolar = 0.828948 Özel Çekme Hakkı (Special Drawing Right) veya muadili altın olarak 1 Onz (ounce) yani 31.1034807 gr saf altın = \$ 42,2222 esasının bir ifadesidir. Gerçekten bu rakamlardan birincisini diğerine bölünce (31.1034807 : 42,2222) 0.736662 rakamı bulunmaktadır. Merkez Bankası Kambiyo Genel Müdürlüğü altının Dolar ve ona tebean Türk Parası olarak *resmî* bir fiatının (kambiyo kurunun) mevcut olduğunu kabul ederek Altın Frank'ın Türk Parasına tahvilinde bu kuru uygulamaktadır. Acaba bu hareket tarzı doğru ve isabetli midir? Diğer bir deyişle, altının bir ân için böyle biri *resmî* değeri serbest piyasa fiatı bulunduğu kabul edildiği takdirde hangi kur uygulanmalıdır? *Resmî* kurun esas alınması doğru mudur? Bu soru bir tarafa, altının halen, Kambiyo Genel Müdürlüğünün kabul ettiği veçhile, acaba *resmî* bir kuru mevcut mudur?

Montreux Sözleşmesi, Türk makamları tarafından tahsilini öngördüğü rüsum ve tekâlifi Altın Frankla, yani altın esası üzerinden tayin ve tesbit etmekle bu rüsum ve tekâlif miktarının eşya fiatı endekslerini takip etmesini, millî para değerindeki düşmelere karşı Türkiye'nin korunmasını ve Türk makamlarının bu gibi değişimlere rağmen daima belirli *reel* bir değeri elde etmesini teminat altına almağı amaçlamıştır. Böyle bir amaca ise ancak altının serbest piyasa rayicinin (kurunun) tatbiki suretiyle varılabilir. Mer-

---

bu formül uyarınca tahsil ettiği gibi Montreux Sözleşmesinde öngörülen diğer rüsum ve tekâlif de yetkili mercilerce aynı formül dairesinde tahakkuk ettirilerek tahsil olunmaktadır.

- 10) Birleşik Amerika'nın 21 Eylül 1973 tarih ve 449 sayılı Kanunu aynen şöyledir: "The Secretary of the Treasury authorized and directed to take steps to establish a new par value of the dollar of \$ 1 equals 0.828948 Special Drawing Right or, the equivalent in terms of gold, of forty - two and two - ninths dollars per fine troy ounce of gold."

kez Bankası Kambiyo Genel Müdürlüğünce altının 1973 yılındaki bir kurunun esas alınarak hesabın o tarihteki değer düzeyinde dondurulması Montreux Sözleşmesinin izlediği amaca tamamen ters düşmekte ve bunun gerçekleşmesini engellemektedir.

Lâhika I de "Altın Frank" sözünden çıkan dip notunda yer alan "Halen (actuellement) yüz kuruş *takriben* (à environ) 2 Frank 50 Santime muadildir" meşruhatı da, Montreux Sözleşmesinin, yukarıda işaret olunan amacına uygun olarak, tahvil işleminde altının serbest piyasa fiyatını benimsediğini teyit etmektedir.

Hava ve deniz hukukuna ait bazı milletlerarası andlaşmalarda mesuliyetin sınırlanmasında hesap birimi olarak yukarıda zikredilen Poincaré (altın) Frankının kabul edilmiş olduğunu görmekteyiz. Ezcümle Milletlerarası Hava Taşımalarına dair bazı Kaidelelerin Birleştirilmesi hakkında 1929 tarihli Varşova Konvansiyonu ve bunun tadiline dair 1955 tarihli Lahey Protokolü, Deniz Gemileri Maliklerinin Mesuliyetinin Tahdidine dair 10.10.1957 tarihli Brüksel Andlaşması gibi. Bu sözleşmelerin tatbikatında da Altın Frankla tesbit edilen limitlerin memleket parasına tahvilinde aynı mesele ortaya çıkmış ve ezcümle Atina İstinaf Mahkemesi 10.1.1974 tarihli bir kararında tahvil işleminde altının karar tarihinde Atina Borsasındaki fiyatının esas alınması lâzım geldiğine hükmetmiş ve İsveç'in Göteborg Bidayet Mahkemesi de bir deniz kazasına (çatma olayına) ilişkin olarak verdiği 2.10.1973 tarihli kararında keza altının kaza tarihindeki piyasa değerinin esas alınması gerektiği içtihadında bulunmuştur.

Bizde de Yargıtayımız genel olarak altın borçlarının kâğıt para ile tediyesinde altının tediye günündeki serbest piyasa fiyatının esas tutulması görüşündedir (20.6.1956 tarih ve 9/13 sayılı İçtihadı Birleştirme kararı).

Görülüyor ki altının *resmî ve serbest piyasa* olmak üzere iki fiyatının mevcut olduğu bir ân için farz ve kabul edilse dahi Altın Frankı Türk Parasına çevirirken altının serbest piyasa fiyatının esas alınması Montreux Sözleşmesinin amacı bakımından olduğu kadar hukuken de zorunludur. Kaldı ki Merkez Bankası Kambiyo Genel Müdürlüğünün kabul ve zannı hilâfına halen altının resmî bir fiyatı da mevcut değildir. Şöyle ki :

1944 te Bretton Woods anlaşmaları ile Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu (IMF) kurulmuştur. Fon'un kuruluş hedeflerinden biri, Anasözleşmesinin birinci maddesinde belirtildiği gibi, kambiyo istikrarını teşvik etmek, üyeler arasında düzenli kambiyo ilişkilerini temin etmek ve birbirini izleyen kambiyo kuru düşüşlerini önlemektir. Ayarlanabilir döviz kuru sistemini kabul eden Fon Anasözleşmesine göre Fon'a üye olacak her ülke parasının par değerini *altın* veya dolar gibi müşterek bir ölçüyü esas alarak tesbit etmek zorundadır. Birleşik Amerika bu işi yaparak 1 onz = \$ 35 paritesini kabul ve 35 dolar karşılığında Merkez Bankasınca 1 onz altın satılacağını (ki buna konvertibilite denmektedir) ilân etmiştir. Diğer üye memleketler de onu izlemişlerdir. Türkiye Fon'a üye olunca parasını dolara bağlamakla dolaylı olarak altın parite esasını kabul etmiştir. IMF tarafından tesis edilen bu altın parite sisteminin enternasyonal alanda vukubulan önemli siyasî, ekonomik ve malî gelişmeler neticesinde fiilen işleyemez hâle gelmesi¹¹ üzerine Birleşik Amerika özellikle Vietnam Savaşının ekonomik bünyesinde açtığı büyük rahne ve Merkez Bankasındaki altın rezervlerinin tamamen erimesi tehlikesi karşısında evvelâ 15 Ağustos 1971 de aldığı kararlarla konvertibiliteyi ilga etmiş ve başkan *Nixon* Amerika'nın bundan böyle 35 dolar mukabilinde bir onz altın satmayacağını ilân etmiştir. Birleşik Amerika bundan sonra iki defa parasını devâlüe ederek 31 Mart 1972 de 1 onzun 38 dolar ve 21 Eylül 1973 de de 1 onz'un 42,2222 dolara muadil olacağını ilân etmişse de konvertibilite olmadığından bu orantıların anlamı, Göteborg Mahkemesinin de yukarıda zikrettiğimiz kararında belirttiği gibi, *farazî* bir nitelik almıştır. Merkez Bankaları guvernörleri de 13 Kasım 1973 te İsviçre'nin Bâle şehrinde yaptıkları toplantıda altının resmî değerini (bu kavramı) kaldırmışlardır. IMF de Özel Çekme Hakkı ile altın arasında bir parite kabul ederek 1 ÖÇH = 0.888671 gr altın hükmünü statüsüne dercettiği halde işaret olunan gelişmeler karşısında Fon Guvernörler Kurulunun 30 Nisan 1976 tarihli kararı ile Fon Anasözleşmesini değiştirerek bunda mevcut altınla ilgili

11) Bu konuda ayrıntılı bilgi için bak. GORDON L. WEIL/IAN DAVIDSON, *Der Goldkrieg, Die Geschichte der Welt - Währungs-krise*, Olten 1971; Doç. Dr. Gül Günver TURAN, *Uluslararası Para Sistemi, dünü ve bugünü*, İstanbul 1980, s. 159 ve dev.

hükümleri ilga etmiş ve bu arada 1 ÖÇH = 0.888671 hükmünü de kaldırmıştır. Böylece uluslararası para sisteminin altınla bütün ilişkileri son bulmuştur. Fon Anasözleşmesindeki bu değişiklikler 1 Nisan 1978 de yürürlüğe girmiş ve Türkiye de bu yeni Anasözleşmeyi 21.4.1978 tarih ve 2146 sayılı kanunla onaylamıştır¹².

Anasözleşmenin bu yeni şekline göre artık her üye kendi bünyesine uygun olan kambiyo sistemini uygulamakta serbesttir (mad. IV, fıkra 2b). İstikrarlı ve ayarlanabilir bir kambiyo kuru sistemine karar verilmesi halinde, bu sistemi uygulamayı kabul eden ülkeler, *paralarının par değerini* (altın veya başka bir yabancı parayı kıstas almamak şartıyla) Özel Çekme Hakkı veya benzeri başka ortak bir kıstasa göre tayin edeceklerdir (Şedül C. I).

Uluslararası para sistemine ilişkin bilimsel araştırma ve yayınlar da IMF Anasözleşmesindeki son tadiller karşısında altının durumu hakkında aynen şunları söylemektedirler :

Prof. Dr. Erden Öney, Uluslararası Para Sistemi, Ankara 1980, s. 208 :

“*Altının resmî fiyatına son verilmekle* artık paraların parite değerlerinin saptanacağı ortak ölçü olmaktan çıkarak yerine ÖÇH nin kullanılması istenmiştir. Bu amaçla ÖÇH ile altın arasındaki sabit bağ da kaldırılmış ve ÖÇH 1974 ten itibaren standart sepet yöntemi ile hesaplanmağa başlanmıştır.”

Doç. Dr. Gül Günver Turan; not 12’de zikredilen eser, s. 224-225 :

“Altın artık ayarlanabilir kambiyo kuru sistemi içerisinde paranın par değerinin hesabındaki ortak kabul gören kıstas olmaktan çıkmıştır (Şedül C, 1). Altın, ayrıca özel çekiş haklarının birim değerini de ifade etmemektedir. Fon bu hakların değerini başka bir hesaplama metodu ile saptayabilmektedir (mad. XV fıkra 2). Fon, *altının resmî fiyatına son vermiştir.*”

12) Resmî Gazete 22.4.1978 tarih ve 16267 sayı; Düstur 5. Tertip 17. 54. Her ikisinde de Anasözleşme tadillerinin metni maalesef mevcut değildir.

Bütün bu açıklamalar gösteriyor ki altının artık, Merkez Bankası Kambyo Genel Müdürlüğünün kabul ve zannı hilâfına, resmî bir fiatı yoktur. Bu itibarla Genel Müdürlüğün Altın Frankın Türk Parasına tahvili işlemi için verdiği formülde altına hâlâ resmî bir kur izafe etmesi, bir doların 0.736662 gram altını içerdiğinden söz etmesi de bugünkü duruma uymamaktadır.

Şu halde yapılacak iş, Montreux Sözleşmesi Lâhika I de Altın Frank ile tayin ve tesbit edilmiş olan rüsum ve tekâlîfin geminin tonajına göre tesbit edilecek altın gram miktarının tahakkuk günü bir gram altının serbest piyasadaki fiatı ile çarpılmasından ibaret-tir¹³.

1.1.1982 tarihinde yürürlüğe giren 2548 sayılı "Gemi Sağlık Res-mi Kanunu" gereğince serbest gemilerin ödeyecekleri Gemi Sağlık Resmi ve cezalarının —ki kanun bunları da Altın Frank esası üze-rinden tesbit etmiştir— Türk Parası karşılıklarının hesabında dahi yine aynı yöntemle başvurulmak lâzımdır.

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Deniz Hukuku Profesörü
Dr. Tahir Çağa

YENİ UYGULAMAYA GEÇİŞ VE ŞİKÂYETLER

Bu raporda ileri sürülen görüş ve dayandığı hukukî esaslar 29/3/1982 günü Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğüne, Ni-san içinde de Ankara'da Merkez Bankası Kambyo Genel Müdür-lüğüne ve Deniz Müsteşarlığına şifahen anlatılmıştır. Ayrıca İstan-bul'un deniz meselelerinin görüşüldüğü bir toplantıda keyfiyet Ku-zey Deniz Saha Komutanlığı'na da arzedilmiştir. Yetki ve görev sa-hasına ilişkin olması itibariyle meseleye yakın bir ilgi gösteren sa-yın Komutanlık raporda yer alan görüşün isabetine kanaat geti-

---

13) Montreux Sözleşmesi Lâhika I'in, asıl hedefi burada öngörülen rüsûm ve tekâlîfin Türkiye tarafından tezyid veya ikmal edilmek istenmesinde izlenecek prosedürü tayin ve tesbit etmek olan 4'üncü paragrafı önemli bir yorum meselesi ortaya çıkarmakta-dır. Bunun da gözden uzak tutulmaması lâzımdır.

rince meseleyi en üst düzeydeki Devlet Mercileri nezdinde takip ederek doğru uygulamaya geçilmesinde büyük katkılarda bulunmuştur. Bunu belirtmeyi görev addetmekteyim.

Bir süre sonra istek üzerine 20 Mayıs 1982 tarihli yukarki rapor kaleme alınarak hemen Kuzey Deniz Saha Komutanlığı ile Hudut ve Sahiller Sağlık Genel Müdürlüğüne sunulmuştur. Bu Genel Müdürlüğe yıllık hesap denetimi için Temmuz ortalarında gelen Sayıştay denetçisine de Müdürlükçe mesele ayrıntılarıyla açıklanmış ve raporumuz da tetkik için kendisine verilmiştir.

Başbakanlık meseleye muttali olunca önce ilgili bakanlıklardan yazılı mutalaa istemiş ve aldığı bütün cevapların müsbet olmasına rağmen bununla yetinmeyerek 19/8/1982 tarihli yazılarıyla kurdukları bakanlıklararası bir komisyonda meseleyi etrafiyle yeniden inceletmiştir. Bu meyanda komisyona yeni görüşe karşı ileri sürülecek bütün itirazları ve bunlara verilecek gerekçeli cevapları tesbit etmesini emretmiştir. Komisyon incelemesi de aynı olumlu sonuca varınca yeni uygulamaya geçilmek üzere Merkez Bankası, uluslararası borsalardaki değeri nazara alınarak altının günlük kambyo değerini tesbit ve ilân etmekle görevlendirilmiştir (RG. 13.11.1982). Bunu takiben de yeni uygulamaya geçilmiştir.

Yeni uygulamaya karşı denizci çevrelerimizden bazı şikâyetler ileri sürülmüştür. Armatörlerimizin en ziyade şikâyetini mucip olan husus, Denizcilik Bankasının Boğazlardan transit geçmeyen gemilerden (serbest gemilerden) Dolar esası üzerinden tahsil edelmekte olduğu fener ve tahlisiye ücretlerini, transit gemilere ait yeni uygulamaya geçileceği sırada bunu fırsat bilerek beş misli arttırmak yolunda aldığı talihsiz karar olmuştur. Banka şikâyetler üzerine üç gün sonra bu kararını geri alarak eskiye dönmüş ve böylece bu konudaki şikâyet ortadan kalkmıştır.

2548 sayılı kanun gereğince serbest gemilerden Altın Frank esası üzerinden alınan gemi sağlık resmine gelince: Yeni uygulamaya geçilmeden önce mesele bakanlıklararası bir komisyonda uzun boylu incelenmiş olduğu halde bu kere Türk gemilerinin bağlayacakları, limanlarımıza gelen gemilerin azalacağı, turizmin ve transit taşımacılığın baltalanacağı v.s. yolunda herhangi bir hesap ve kanıt ortaya konulmaksızın ileri sürülen mücerret şikâyet ve

iddialar üzerine ve yeni uygulamanın bir süre olsun sonuçları beklenmeksizin derhal resim nisbetlerinin önemli surette düşürülmesi amacıyla kanunun değiştirilmesi için çalışmalara geçilmiştir. Tadil gerçekleşince bu noktaya ilişkin şikâyetler de ortadan kalkmış olacaktır. Ancak limanlarımıza gelen gemilerin tonaj itibariyle takriben sadece % 5'inin Türk gemileri olduğu yetkililerce ifade edilmektedir. Kanunun değiştirilmesine tevessül edilirken bu önemli hususun ne derece gözönünde bulundurulduğu bizce meçhuldür. Diğer yandan serbest gemilerin ödeyecekleri resimlerin (sağlık, fener ve tahlisiye) çok düşük tutulması ve böylece transit gemilerle arada büyük fark yaratılması transit gemilerin hiç olmazsa bir kısmını transiti bozmaya teşvik edebilecektir; bu cihet de gözden uzak tutulmamalıdır.

Boğazlardan transit geçen ticaret gemilerine gelince: Bunlardan her üç resim (sağlık, fener ve tahlisiye) Montreux Sözleşmesi¹ gereğince ve Altın Frank esası üzerinden alınmaktadır. Yakın zamana kadar Altın Frankın Türk parasına çevrilmesinde yanlış bir yöntem uygulanmış, 16 Kasım 1982 tarihinde altının dünya borsalarındaki kuru esas alınmak suretiyle hesap yöntemi düzeltilmiştir. Hukuken resimlerin artırılması söz konusu değildir; resimler Montreux Sözleşmesinde ne miktar tesbit edilmişlerse gene öyledir, değişen sadece hesap yöntemidir. Bilime ve hukukî esaslara ters düşmeden bu yöntem değiştirilemez. Ancak, bu yöntemle hesaplanan resimlerin bâliğ oldukları miktarlar şu veya bu sebeple yüksek bulunacak olursa, Hükûmet Montreux Sözleşmesinin kendisine tanıdığı imkândan faydalanarak bunlarda indirim yapabilir ve zaman zaman bu indirim nisbetlerini de değiştirebilir. Bu, siyasî bir tercih ve karar olacaktır. Ancak burada bilimsel açıdan bir uyarıda bulunmak mecburiyeti vardır. Hükûmet bir indirime gidecek olursa bunu bayrak farkı gözetmeksizin yapmak zorundadır. Montreux Konferansında Türkiye resimler bakımından da yerli ve yabancı gemilere eşit muamelede bulunmayı kabul etmiştir. Sadece Türk gemileri lehine indirim yapılması veya aynı sonuca dolaylı olarak varmayı amaçlayan bir tedbire (meselâ transit gemilere münhasır vergi iadesi gibi) başvurulması bir "discrimination" teşkil eder

1) 2548 sayılı Kanun onun hükümlerini gereksiz yere tekrar etmektedir.

ki asla caiz değildir. Transit sefer yapan Türk gemilerinin resim yükünü hafifletmeye yönelik bir tedbir alınırken bunların Boğazlardan transit geçen gemilerin tonaj itibariyle sadece binde dört buçukunu oluşturduğu gözden uzak tutulmamalıdır.

Boğazlardan —bu bölgede bir limana uğramaksızın— transit geçen gemileri geçişten önce bir Türk limanına uğradı veya geçişten sonra uğrayacak diye transit rejimi dışında ve binnetice transit resimlerinden muaf telâkki ve kabul etmek —ki halen uygulama maalesef böyledir— Montreux Sözleşmesi gereği (ve onunla uyum halinde) değildir ve boş yere gelir ziyana sebep olmaktadır.

Şikâyetçilerden Deniz Ticareti Federasyonu 26/11/1982 tarihli yazısında aynen :

“Nitekim 1979 yılında Rio de Janeiro’da yapılan IMF genel kurulunda ‘special drawing rights’ (kısa SDR) isimli, devletlerarası yeni bir kuramsal para birimi kurulmuş ve bir SDR’nin değeri de kuramsal olarak 3,061 Altın Frank şeklinde saptanmıştır.” ve

İstanbul Deniz Ticaret Odası da 30/11/1982 tarihli yazısında :

“İlgi 2 teleksimizde de bildirdiğimiz ve malûmları olacağı gibi, 1979 IMF genel kurulunda 3,061 Altın Frank’ın değeri 1 SDR (special drawing right) olarak kuramsal şekilde saptanmış ve bunun değişmezliği kabul edilmiştir.”

demek suretiyle yeni hesap yöntemine de yönelik bir itirazda bulunmuşlardır .Ancak bu iddiaları da gerçeğe uymamaktadır. IMF’nin böyle bir toplantı ve kararı mevcut değildir. Aksine raporumuzda belirtildiği gibi IMF statüsünü değiştirerek altına ilişkin hükümlerini ve SDR ile altın arasındaki bağı da kaldırmıştır. Sözünü ettikleri tarzda bir karar Dünya Posta Birliği bünyesinde ve onun özellik ve ihtiyaçları doğrultusunda alınmış bir karardır. Bunun IMF ve Montreux Sözleşmesi ile hiç bir ilgisi yoktur.

Aralık 1982
Tahir ÇAĞA